

GAZETA LITERARĂ

pag. 3

Demostene Botez

pag. 4-5

Al. Ivan Ghilia

pag. 4-5

Nicolae Velea

pag. 8

Al. Gîrneață

Combinete - cai năzdrăvani
Fotografia: DAN GRIGORESCU

RADU BOUREANU

ORAS in MERS

Fixat in anotimp? Nu! Bucurestii trec prin anotimpuri. De fapt, trec prin ani, prin epoci. Mai precis, Capitala noastră, străbate timp și anotimpuri înaintind către formele, către împlinitele capitale.

Cunoaștem o perioadă lungă a trecutului, cind Capitala părea că încremenise în stare de reculegere orientată. Nici măcar n-am putea spune că cetatea lui Bucur se reflecta într-o altitudine elevată. Nu avea nimic din elevarea teomnului, a stării de măreție a încremenirii elate. Orașul continua să fie o mahala a orientului cu pretenții de mimare a cetății lumii — doar i se zicea micul Paris. Dar micul Paris era pudrat cu toate dresurile și duhorile moderne, maimuțăriilor neorganice o viață, un stil ce nu-i era propriu.

Altfel, orașul ca oraș, ca arhitectură, ca urbanism și civilizație, stagnea. Preocupările edililor trecutului, mimau gesturile etice cetățenești ale mai marilor: „De imitație anglo-romani”. Se fura, se fura, se fura, se viața anarhic, minor, ca stil, monumentalitate, cu modernitate trasă pe interesele speciei. Orașul avea un singur farou, să-l zicem așa: orientat. Mai era vegetația bogată „bucureștii, orașul grădiniilor”. Copaci mari, maldane cu brusturi, lipan, oțetari tare mirositori. Toli, da, teli de la șosea și de pe alte artere, mai înmiresmasu sufletul liniei al orașului. Erau curți largi, boieresti, cu case de stil empire, baroc, ce se împodobeau cu lepra timpului, anunțind lepra morală din multe asemenea case.

Mai erau mahalalele, sordide, noroioase, paludice, cu erisme nitorcești și bătați și erime. Felinare chiavre. Gaz erisime. Revolvere electrice și filtru lumina roșiată și sărăciei de kilovați. Prai, noroi, resturi de fructe estivale sau de intrare în toamnă, coji de pepeni, ciucăii de porumb, ninsori de coji de semințe. Să fi fost mai altfel, decît, știu eu ce caravanserai, de tîrg orientat, din marginea deșerturilor asiatice și ele de altă dată?

Il lubeam totuși. Era orașul nostru. Era Capitala. Cu păcate capitale. Il lubeam totuși. Il doream un alt destin, un alt viitor. Era un oraș cu vatră de mil de ani. Cu o vecime istorică de aproape cinci sute de ani. În el trăisese mulți oameni de seamă. Oamenii animați de sentimente de elanuri altce deșit tagmele ce nu lubeau orașul, nici poporul, care-și lubeau buzunarul, piedestalele pe care se visau stăni, fără stare de valoare în mica pentru oraș și pentru cetățenii lui cei mai mulți și măruți.

În el, în vechiul și vitregitul oraș București, se născuseră, lupasere și ațorniseră, generații de oameni traonici, de lupasori pentru mai bine, pentru libertate, pentru o Capitală și o țară sultă pe trepte de legitimitate mîndice.

Și pentru că îl lubeam, pentru că l-au lubit acești oameni mărcoti, mari prin elanuri și conștiință, s-au dat altele lupte, s-au unărit țeluri înalte. Cîlind în slovele progresului, în îndemnul dascălilor marxști, urmînd forța conducătoare a partidului comunist, prin lupte și jertfe, am ajuns la limanul timpului eliberării: Am pornit cu patria, cu orașul, cu Bucurestii, spre noile zile ale pretacerilor, ale realizărilor în lanț.

Iată, e primăvară. S-ar părea o primăvară tîrzie. Dar orașul e mereu pavoazat. E mereu nouă paleta orașului. Magistrale, bulevarde, complexe, cartiere. Arhitectură nouă. Culoare proaspătă. Echilibru în linii. Armonii în game, în culori. Clădirile luminoase conștiințele sau conștiințele lui.

(Continuare în pagina 8)

VICTOR EPTIMIU

FILON DE AUR

Primele versuri îscrite cu numele meu, mi-au apărut în 1906, în revista „Viața literară și artistică” a lui George Coșbuc. Ion Gorun și Ilarie Chendi. Redacția era pe strada Enei, la numărul 7, o casă cu etaj, peste drum de „Biserica dintr-o zi”. (Greșit numită, de unii, „Biserica Enei”, aceasta aflîndu-se la capul străzii, spre bulevardul Bălcescu).

Acolo locuia Ilarie Chendi, secretarul de redacție și animatorul revistei. Un „sclon” intrinsec, cu ferestrele spre stradă, pe care-l ocupase pe vremuri și Mihail Eminescu.

Pe cel mai strălucit urmaș al „Luceafărului”, pe George Coșbuc, mi-a fost dat să-l văd învia oară acolo, în încăperea obosită de pe strada Enei, unde mai plutea umbra sărmanului Dionis.

Nu știam cine era. Un bărbat slăbuc, cu barbă și păr care începea să încărungese. Era adîncit într-un fotoliu și citea un ziar. Nici n-a ridicat capul să se uite la adolescentul sfios, în buzunarul căruia se ascundea un volum de versuri, „Nopti senine” (sau „Zări albastre”), scrisse cu cerneală violetă. Această culegere de poezii o prezentasem, de curînd, spre publicare, editurii „Minerva”. Referenț literar era St. O. Iosif, care, după citirea opului, mi l-a dat înapoi, însoțit de o scrisoare, în care mă sfătui să renunț la cariera poetică. Aceasta n-a împiedicat pe Chendi să mi le tipărească pe prima pagină a „Viații literare” și să-mi deschidă, larg, porțile literaturii.

Cu St. O. Iosif m-am împrietenit mai tîrziu. Era un om sfios, visător, delicat, cu ochii vegnic înclărmăți. Pe ultimul său volum, „Cîntece”, mi-a scris, în dedicație: „Celu care vine, de la cel care se dăce”.

St. O. Iosif e, socotesc eu, autorul celor mai frumoase strofe lirice, de la Eminescu încocoace. Sînu-indu-verate, „Cîntecele” lui vibrează, te cucerese prin căldura, sentimentul și simplitatea lor.

În stilurile originale, ca și în traduceri, St. O. Iosif folosea o limbă firească, limbă care, tocmai prin această simplitate, trăiește și azi, nu se învechește, e pornită să se mențină veac lung: nefînd la modă cîndva, nu se va demoda niciodată.

(Continuare în pagina 8)

MIHAIL NOVICOV

CRITICA SI MODALITĂȚILE

În cuvîntarea ținută la Conferința pe țară a scriitorilor din ianuarie 1962, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Buj arăta că, printre alte sarcini, criticii literare li revine și aceea de a combate „ruptura de realitate, de elocvență vieții, înecările stîrle de cultivare a unei literaturi cu tematică minoră, destinată unui cerc îngust de pretinși rafinați, influențele literaturii decadente și ermetismului, refugiarea în abstracții nebuloase sau în trecutul îndepărtat, ce se manifestă uneori în poezie”.

Critica literară se nădește din vedere că împlinirea acestei sarcini presupune o atitudine activă din partea criticii. E greu de presupus ea în zilele noastre influențele literaturii decadente să rupă violent, declarat, astrucativ. Acei care așteaptă atari ocazii ca să intervină, se condamnă la pasivitate. Criticii i se cere inițiativă, atitudine activă, spirit ofensiv. I se cere să facă eforturi pentru a detecta și a combate la timp și tendințele rare, chiar dacă programatic se desolidarizează de concepțiile burgheze asupra artei, în fond exprimă un anumit spirit concesiv față de ele. În acest sens sîntem îndreptățiți să pretîndem criticii mai multă inițiativă și fermitate.

O problemă complexă în care se pare că s-a manifestat o anumită sovială ideologică a criticii și evident, pasivitate, este și aceea a „modalităților” literare. Pornind de la ideea, în fond justă, că literatura realist-socialistă, ca oglindire a unei realități în necontenit transformare revoluționară, este prin natura ei o literatură ce se înnoieste mereu, o literatură în care sînt puternic stimulate căutările și experimentele de tot felul, s-ar părea că unui criticii justifică atitudinea pur constatativă susținînd că datoria lor s-ar reduce la catalogarea „modalităților” și aprecierea rezultatelor obținute. Nu este greu de văzut că o atare părere nu ține seamă de criteriile estetice marxist-leniniste privitoare la relațiile dintre conținut și formă. O modalitate își dovedește valabilitatea numai în măsura în care contribuie la reliefaarea mai puternică a unui conținut nou. În practică însă, în critica la zi, uneori se uită acest adevăr elementar. Preocuparea de a defini și interpreta „modalitățile” este — după părerea noastră — pozitivă. Ea denotă o creștere a calificării în critică. Ceea ce rămîne însă esențial este raportarea formulor literare

(Continuare în pagina 8)

Premiile Academiei

Ca și în celtalii ani, premiile Academiei R.P.R. pe 1960 și 1961, decernate în cadrul recentei sesiuni a Adunării generale, încununează eforturile creatoare axate pe probleme centrale ale diferitelor domenii de activitate științifică și literar-artistică. În literatură, laurii Academiei au fost acordati unor volume de versuri, proză și reportaj inspirate din plina actualitate și construcției socialiste, pătrunse de sufletul impetuos al contemporaneității.

Cu premiul „Ion Creangă” au fost distinse volumul de nuvele **Poarta** (1960) al tînarului prozator Nicolae Velea și romanul **Dunărea revărsată** de Radu Tudoran. Disentanțate cu însuflețire la apariție, amîndouă cărțile au înfruntat aprecieri predominant pozitive din partea criticii și a cititorilor. Carte de debut, **Poarta** a impus prezența unui prozator original, dotat cu o remarcabilă putere de pătrundere în zonele delicate ale sufletului, observator subtil al prefacerilor din conștiință, traduse în manifestări discrete, impresionante prin înțelesurile lor. Procese interioare, precum redobîndirea în socialism a sentimentului propriu demnității, a încrederii și bucuriei simple, depline, eliberarea de coșmarul nesigurății zilei de mîine, întuirea sensurilor superioare ale existenței sînt urmările în volumul lui N. Velea cu o percepție a înefabilului, indicind vaste posibilități în direcția

dintre făuritorii noul vieti și potrivnicii acestuia — conferă romanului un incontestabil interes. Premiul academic pentru poezie, purtînd numele lui George Coșbuc, a fost acordat pe anul 1961 volumului **Versuri** de Tiberiu Utan. Vădită încă din **Chemări**, cartea cu care debuta în 1955, sensibilitatea particulară a poetului se afirmă în noua culegere mult mai plin, ridicîndu-se cu îndrăzneală sportivă pe suportul, și el consolidat, al inteligenței artistice. E de remarcabil Dumitru MICU

(Continuare în pag. 2)

TUDOR ARGHEZI

Tecla

Pe poarta închisorii a intrat Convoiu adunat Al celor prinși hoinari, de prin oraș. Doi cite doi, un prins și un ostas. De la o vreme-ncoace, suspexii strînși grămadă De osteleni și foame sînt slabi de stau să cadă. Cu baioneta-n spate și feava puștii-nînsă Pășește greu, bătrînd, desculță, și o „însă”. Se uită speriată, ca o cățea bătută. Cîți ani să aibă, poate vreo nouăzeci, vreo sută...

Era cam pe la toacă, cam pe la scăpătat... „Ați întrebato, mă, ați cercetat? Ce-i cu muierea asta și cine-i și de unde?” „Tot întrebăm de-azi noapte. Trăsare, nu răspunde. Mută ca moartea, geme, nu vorbește. Nu știe boacă ruminește. La tot ce-o ntrebi e „Tecla” și pe urmă tace. Tecla mereu și pace. Hirtii, am scotocit-o, n-are neam”.

Șeful cu trese multe are la un ochi un geom. Grăiește rar și cu accent: e cărturar. Zice-n sfîrșit: „Bizar!” Și cu o voce cîntărească, de artist: „Orice suspex ca aștia-i spion ori comunist.”

Dă ordinul să se desprindă, la celule, zace. „Lăsați-o pe bătrînd, să mă iertați, că-o trece” Adaog soldatul, lăsați-o lingă mine. Săraca e bolnavă, și-abia de se mai ține.

Cu sovială dulce o ia ușor de mîndă Și-o-ndeamnă să-nțeleagă pe bătrînd: „Fii bună, te-aș ruga frumos, Și pune-te acilea jos. Nu-i lucru de rușine, nu-ți fie nici o teamă, Că ai putea să-mi fii și mamă”.

(Flori de mucigai)

PREMIILE ACADEMIEI

(Urmare din pagina 1)

ca, printr-o înșușire ale liricii lui Tiberiu Uțan, o capacitate specială de a înalta detaliile de orice natură la simbol, de a revela în gesturi și priveliști înțeleșurile lor adânci, de a exprima în versuri vibrante valorile morale ale lumii contemporane. Uneori, creșcută într-o metaforă, plesă întreagă e un simbol la reliefarea orăia elementele constitutive conștientă prin foarte articulațiile lor. Contribuie la dezvoltarea formăi lirice, exemplarea atenție acordată de poet însuși și conștinții expresive muzicii versului.

Despre cărțile de reportaj apărute în 1900 și 1902, s-a bucurat de distincții din partea Institutului de cultură Asalt în Tara stiu-

fulul de Miko Ervin și Marele arc petrolier de Vasile Nicorovici. Reprezentând două modalități reportericești similare diferite, aceste volume înfățișează două din inopuzabilele surse de bogăție ale țării: Delta și zăcămintele petrolifere. Călăuzindu-ne în împărăția apelor — cea plină odinioară de taine, Miko Ervin fixează în paginile cărții sale imagini ale ofensivei socializmului în cuprinsul lumii stufului, surprinde aspecte ale ridicării oamenilor din acest mănăstir și incinării fărăimă la o nouă existență și la o conștință superioară. Cu viziunea mijlocilor de investigație, împrumutate deopotrivă monografiilor sociologice și publicisticilor literare, Vasile Nicorovici aduce înaintea cititorului „arcu petrolier” urmări din Valea Prahovei, de-a lungul imensu-

lui arc carpatin, până în Olenia și Moldova. Trecutul și mai cu seamă prezentul localităților aduse la viața de „arcul negru” se bazează din partea reportajului de cercetări laborioase sub toată înfășășura, și cine parcurge enteele dobândește samedunilor de cunoștințe transmise adesea prin mijlocirea unor semnificative tabouri de viață.

Decernat comediei Celebru 702, premiul „I. L. Caragiale” confirmă buna primire de care s-a bucurat atât în țară cât și peste hotare piesa lui Al. Mirodan, care, cu o vervă acută, condusă cu o remarcabilă știință a gradului de afectare, expune o serie de moravuri ale proliniei „lumi libere” americane risului nimeritor al spectacolului.

Expusie a prețurilor și încurajării active de către regimul democrat-popular a creației în toate ramurile de activitate, premiile Academiei R.P.R. pe 1900—1901 acordate unor lucrări meritorii legate de realitatea edificării socializmului în țara noastră, vor constitui, neindoișnic, ca întotdeauna, un stimul pentru scriitori (ca și pentru cei ce activează în alte domenii) de a crea noi opere valoroase. Împinsate din actualitate.

Dimitru MICU

Poezia în „Lucaferul”

Poezia din numărul 4 (16 martie a.c.) al „Lucaferului” este bogat reprezentată. Întințim aici semnificativele unor poezii tineri încreștraiți ca Gh. Tomoză, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Mircea Scarobete, sub versuri în genere străbătute de un lirism nuanțat. Merită semnificate îndesosebi poezia lui Grigore Hagiu, din ciclul „Cronica oragului tiner” pentru orientarea lor, tematică, și pentru efortul tinădrului poet de a evita notațiile abstracte, deutilizate, semnificate de critică în versurile sale anterioare. Gr. Hagiu prezintă aici câteva secențe din viața unui oraș socialist, descindă descrieri un sentiment de euforie, sustinut de o participare la activitatea creatoare. „Laborator”, „Detaliu panoramic”, „Imagini în lumina zilei”, fixează o sensibilitate receptivă la elementele noului din cotidianul socialist. Eseciile neferice ale unei maniere retorice, abstracte, le mai rezistă pe aliori și carecum concentrată într-un poem ca „Fabrica de amoniac”. O certă sensibilitate domădește versurile Gabrielei Melnăscu (Ploaia, Bălatul din inimă) — un nume care, credem, se va impune în poezie. Parodiiile semnate de Marin Sorescu, scrise cu simțință, sint mai puțin rezistă decât altele.

mal cald” etc. etc. Pentru ca, în final, să afirmă: că o optindă ar putea reflecta un tunet! („Sint pentru tine sau năpăstir sau tunet. / Alege din optindă”). Logica poeziei are alte legi, ar putea reține autorul. Să admitem deci că ne aflăm în fața unei ciudate simțințezii? Mai degrabă în fața unor asociații arbitrate, tipice de sens. Deși dovedesc un efort salutar

Un scenariu de Gopo

de reconștință și plasticitate lirică, semnificative de Gheorghe Izdrăreanu, scenarii în limitele unor surse moderne.

capitalism și cea adevarată, umană — singura soluție viabilă adăun de comunism. Argumentație pornește — ca întotdeauna la Gopo — de la elementul cel mai simplu: într-o întreprindere capitalistă, locul unui contabil îl ia într-o bună zi, un robot care știe să calculeze repede și bine. Autorul nu duce ideea până la ultimele ei consecențe și nu extrage apoi din ea întregul absurd pe care-l conține. Astfel, Gopo, ne înfășășoază o clipă într-o lume în care robotul — robotul fără cap — funcționează pe om. Într-o asemenea situație, omul încetează să mai fie funcționar, cu timpul petronii și, la rândul lor, reprezentanți prin funcții, funcționarii concediați trăiesc astfel scena halucinantă a lumii în care un robot, care poartă de a și petronii săi. Robotul încetează pe om printr-un proces de înlocuire a omului cu un robot, care poartă de a și petronii săi. Robotul încetează pe om printr-un proces de înlocuire a omului cu un robot, care poartă de a și petronii săi.

alb negru

cronica literară

AL. PHILIPPIDE

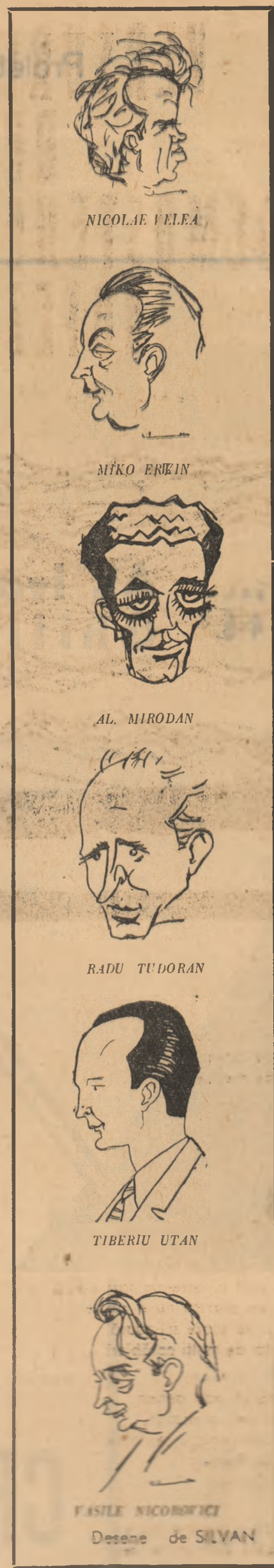
POEZII

Contestată pentru „imașin frenetic și gongorism”, redusă la limitele unui intelectualism de ordin pur verbal (E. Lovinescu, Camil Petrescu), înfășșinată cu entuziasm și socolită o revelație a poeziei de după război, spărgând împreună cu Poemele lumii ale lui Lăcaș Blaga, cadrele clasificante și vechiul spirit patriarhal al liricii antebelice (G. Calinescu — S. Cioculescu) — poezia lui Al. Philippide, nutrită de mari avinturi cosmice și înținită de grele singurătăți, se inscrie pe linia unui romanticism ale cărui particularități, de viziune și de notație, critica le-a asociat romanticizmul german. Poetul însuși a făcut profesiuni de credință în acest sens definind romanticismul ca una din atitudinile fundamentale ale creației: ipostaza care permite deschiderea ochiului înaintur, către străfundurile conștinței, spre deosebire de cea care orientează privirea în afară, spre lumea obiectivă. Romanticul, în a cărui definiție poetul se regăsește, este în acest chip devorat de selea cunoașterii, neliniștit să afle marile taine ale existenței: de aceea chinat de „esența propriei lui ființe” și irezistibil atras „de propriile ei adincuri”. Ori, de contestabilă este această descriere și oricâtă greutate își asumă, printr-o delimitare abstractă de tipuri de creație, neliniștit seama de viziunea particulară a creatorului și de împrejurările istorice proprii, ca definește în planul poeziei lui Philippide, o atitudine față de lumea realului, o optică asupra vieții și o poziție față de cotidianul limitativ.

Punctul de plecare al liricii lui Al. Philippide îl constituie sentimentul dureros de neadaptare la ordinea unei existențe lipsite de valori durabile consumată în sfemer, amenințată de tenebrele plătitudinii și ale caducității. Prezentând în 1940 un volum de traduceri din Hölderlin, Novalis, Mörke și Rilke, poetul nota că sentimentului neadaptării la lumea pământescă, îi corespunde „nostalgia și nădejdea unei alte lumi”, „încrederea în puterea revelatoare a visului (în sens de adincire în lumea dinăuntru)”. Fără a cobori în misticism și fără a fi străbătută de sentimentul religiosității, propriu unei bune părți din romantica germană, lirica lui Philippide, refractară față de lumea brută la veacului său (burghez) și față de falsale ei valori, nutrește în momentele ei cele mai luminoase o diriză aspirație către un țărâm „de inedit azur”: notă de dureroasele neliniști, un țărâm pe care numai visul îl poate crea. Se năste de aici o poezie a evadării din real, ca o consecință a alienării omului în cadrul unui orindirii ostile marilor avinturi. În cerebralizarea romanticizmulului și în radicalismul lui se afirmă — cum remarcă Ov. S. Crobălniceanu în studiul ce însoțește volumul de Poezii, recent apărut — o expresie polemică, o neconștință încercare de a sublinia expresivitatea celei mai intime ale vieții individuale. Privită din această perspectivă, dorința romantică de însingurare, căutarea absolutului nu mai apar ca aspirații pur metafizice, ca irezistibile chemări ale transcendențului, ci ca o dureroasă nevoie de a sparge limitele unei existențe mistificate, de a desolante, și de a găsi o compensație (iluzorie), morală și spirituală, în spațiile vaste ale visului. Proiectat în afară, pe fundalul cosmic, sentimentul evadării în vis pune în mișcare o întreagă lume de amintiri, de impulsuri sufletești și refrageri profilactice, de spaima invinse prin reflecție și regăsiri științifice, de derute morali și scurte desfășurări pastorale. Relieful moral care se luminează aici, alternează pe plan simbolic între piscurile glaciale, străjuite de aspirații sublime, și zonele Joaze, pustii ale renunțării.

Poezia lui Philippide nu se relevă, în acest chip, a fi o poezie a contrastelor lucide. Animată de o vie pasiune de cunoaștere, ea înregistrează momentele pasionale ale interiorității, ale evaziunii în vis, și clipele amare ale eșecului, traduse liric în versuri de o tonalitate gravă, în simbolul de o pronunțată originalitate.

Aur sterp (1922) debutează cu un imn către soare (Cintecul citorva). O noaple lungă apasă sufletele, un oer îngust închide perspectiva cunoașterii și dormie de a se realiza pe alt plan decât cel minor cotidian, poetul începe prin a sparge cadrele universului de viață. Pe „vasta lui ruină” primește „îndemnul de aur și lumină” al soarelui, „aurul nădejdi” și aspiră la un „suflet nou, alt vis”. Visul apare acum în personificări naive, de o sursă ilivrescă: într-o tăcere eminesciană („ca un pălăncj”) visul se furișează prin unghere ca un copil, în timp ce vintul (element frecvent în poezia lui Philippide), „cu ațitea vise-n traista lui

Tudor ROTARU

MIHAIL SEVASTOS
TUDOR POPESCU
DIONISIE ȘINCAN
PE SCURT DESPRE CĂRȚI

„Din copilăria lui Ionel”
„Dragostea începe oricând”
„Drumuri albastre”

Enocarea unei copilării triste, de orfan. Elementele memorialistice tradiționale (de la Creangă la Ionel Teodorescu) sint prezente și aici. Biografia lui Ionel, plină de fapte ce ne pot îndulșoa, cuprinde pagini de autentică literatură, scrise într-o limbă colorată. Reconștințirea epocii nu beneficiază însă totdeauna de o observație edificatoare, de un ochi mai larg deschis asupra vieții. „Design” nu oom epe unei scrieri care se adreșează în primul rând copiilor să rezolve probleme care depășesc specificul genului. Aici însă untradițională viziune avocată de prozatori sint văzute în forma prea simplificate. Iată de ce această descriere, cu multe latari meritorii, nu se impune destul prin situații și portrete pregnante.

„Dragostea începe oricând”
Autorul pomeneste cu ironie de „unul erol, prin unele cărți” care au „ochi luminoși, ageri”, „calcă îndesat” vorbesc „cu o voce profundă de om sigur pe el”. Povestirea „Nea Gogu și ai săi”, din care am extras citatul, prezintă cu mult umor și culoare, viața unei brigăzi de muncitori strungari, Tudor Popescu a făcut progrese vizibile în această a treia carte a sa. Nu numai că atacă o tematică extrem de dificilă și de strictă actualitate, dar reușește adesea să naraze faptele cu naturală atrăgătoare.

„Dragostea începe oricând”
Cu toate acestea umorul și naturală nu izbutesc întotdeauna să ascundă banalitatea unor teme. Desigur nu ele sint vinovate, ci tratarea lor fără nerv, după un clișeu uzat. Un singur exemplu: Mastrul își povestește viața în fața brigăzii alcătuită din tineri (Dragostea începe oricând). Trece printr-o serie de faze ale unei biografii ajunse „tradițional”: ucenic, „practicant”, jupinul care-l face „boșevul”, alt patron care-l ia față pe care a tubeste, ordinul de concentrare, divizia Tudor Vladimirescu, e împușcat cu „sare” de moșter în '45, face campania electorală din '46, e trimis la țară, combate zvonurile cu „cazani” și cu „nevestele la comun” etc., etc.

„Dragostea începe oricând”
Aceasta se numește ilustrativism. Este cursurul de bază al volumului și Tudor Popescu are și mijloacele și datoria de a depăși un stadiu încă primar al creației sale, pentru a păși mai sigur în arena adevaratei literaturi.

„Drumuri albastre”
Bătrînul lup de mare care trage din plap și istoricele aventuri nemăpomenite din lupta cu uraganul și debărcări în insulele misterioase nu apare în volumul lui Dionisie Șincan. Deși, ca povestitor, este ales tot un marinar trecut prin aspre încercări, iar decorul romantic este păstrot: un vas care navighează de-a lungul continentelor, face escale în diverse porturi, înfrunță intemperii. Numai că naratorul relatează întâmplări reale, autentice de ordin cotidian, despre educația și formarea unui colectiv de oameni, în condiții speciale ale călătoriei.

„Drumuri albastre”
Dobre este secretar de partid pe vasul românesc „Micoș” și muncește tenace „pentru îndrăgita cozinărie echipajului, pentru recuperarea celor cetați cu disciplina și cu moralitatea, pentru însușirea unor vechi marinar rutinieri. Citeodată reabilitarea unora se produce prea rapid (cazul Gulan); în general însă autorul descrie convingător înrămurirea pe care o exercită comunistii, prin exemplul personal, asupra celorlalți membri ai echipajului.

„Drumuri albastre”
Fată de povestirile publicate anterior, cu un stil încrăcat, cu accent pe plasticitatea expresiei, Dionisie Șincan scrie acum mai direct, mai sobru, în conformitate și cu psihologia eroului-povestitor.

albastră” trece ca un bătrîn cîntind din flaut. Ce este și Cătecul nămănu înțințm propriu zis în problematica poeziei lui Al. Philippide. Apar de ațelor realului, ca în Pastorală, Semnificative, asociate cu stări de spirit mai luminoase, însă dominantă în Aur Sterp rămăine viziunea unei naturi care participă intens la dramele existenței umane. Elementele romantice tradiționale (surpinse într-o atmosferă de mister) spozese sugestia de confesiune spirituală, de încercare demădăduță de a înfringe inerțiile care împiedică afirmarea individualității. Izgonice la: Prometeu transpune un motiv clasic într-o ambianță intens romantică. Semnelul Prometeu investivează pe marele tiran („liber al soartei, hot de venicicii”) în timp ce mullimea dezlănțuită îl impresară. Gestul de răzvrătire a celor pentru care suportase crunta înăntuire, numai pentru a le zăuce fozul, este pentru Prometeu nu indicul unei mari îngrădității, ci semnul sigur că germenle cetezanței sale a căzut într-un teren fertil; „În demădăduță voastră — se adreșează el mulțimii care vrea să-l lapideze — nu e / decît izbînda strigătului meu”.

Ca la mulți alți poezii din epocă, mediul refractar personalității umane, se identifică în Philippide cu orașul, negat cu violența verbală a profetului biblic. „Cu zoli de zmoși și așrii de fum”, orașul ascunde moravurile Sodomului și urgi seculare (Cășul greu), și poetul îl părăsește, căutînd perspective pure ale cimpului, mai propice sănătății morale. Smulgîndu-și din suflet „vremelnicii idoli și alte ilustre poezitani”, poetul atinge o înță a efortului său, trăind, în peisajul polar, viziul său ardent care-l permite purificarea de tot ceea ce este străin ideii (Feerie) Năzuiește la marile țeceri, la o învingere a timpului, în elementele devenirii lui materiale, dar tentativa eșuază și poetul are pentru prima oară sentimentul că toate acestea nu pot fi realizate decît dincolo de timp (Meditație).

Se afirmă în reconștințirea acestei naturi ambiante, un pastelist de o remarcabilă finețe. Sînt, firește, și clipe de „liniste, de liniste în percepere a datelor realului, ca în Pastorală, Semnificative, asociate cu stări de spirit mai luminoase, însă dominantă în Aur Sterp rămăine viziunea unei naturi care participă intens la dramele existenței umane. Elementele romantice tradiționale (surpinse într-o atmosferă de mister) spozese sugestia de confesiune spirituală, de încercare demădăduță de a înfringe inerțiile care împiedică afirmarea individualității. Izgonice la: Prometeu transpune un motiv clasic într-o ambianță intens romantică. Semnelul Prometeu investivează pe marele tiran („liber al soartei, hot de venicicii”) în timp ce mullimea dezlănțuită îl impresară. Gestul de răzvrătire a celor pentru care suportase crunta înăntuire, numai pentru a le zăuce fozul, este pentru Prometeu nu indicul unei mari îngrădității, ci semnul sigur că germenle cetezanței sale a căzut într-un teren fertil; „În demădăduță voastră — se adreșează el mulțimii care vrea să-l lapideze — nu e / decît izbînda strigătului meu”.

Accentele unui retorism abstract, descifrate și în alte versuri din primul volum al lui Al. Philippide, devin în acest poem mai numeroase, întinzînd impresia de tiradă, de declamare, cam teatrală, pe care viziunitatea formală și imagismul remarcabil al autorului nu o pot anula.

Motivele lirice din Aur sterp le regăsim și în Silnici fulgerate (1939), volum de maturitate caracterizat printr-o deplină stăpînire a mijloacelor de expresie. Philippide renunță la imprecacii și la confesiuni o mare gravitate. Frontispiciul, poemul care deschide un peisaj moral celor mai intense presunții, îndică o nostalgie de via pe care sufletul poetului, ca un „mîner”, a adunat-o și a pietrificat-o. Din „jăndări dăce dorul „pustilor senine”, posibilă doar într-o însingurare deplină. Deschis problemelor mari ale existenței și experiențelor celor mai cetezătoare, pe planul cunoașterii, acest suflet chinat are nostalgia adevaratului, dar și a imposibilității de a-l afla. Timpul devine pentru el o noțiune perceptibilă doar printr-o intensă trăire a trecutului într-un climat de izolare și vis, de solitudine orgolioasă:

„Mi-e dat să-mi caut timpul zburînd din eră-n eră / Și să colînd, seric, prin secolii glodosi / Tot ce-i contrast m-atinge, și-n mine, ca-ntr-o eră, / Cresc brazii înălțături de cactuși bușoi — Am aruncat la hirbur cîntarul nemuririi / Și clătura cu flori / banale de gîlmea / Și cumpînindu-mi vîsl cu rîșnetul satelii / Fac lumea după chipul și-șemînarea mea”. Acest orgoliu al solitudinii favorizează aspirații titanice, egocentrice, accentuate de împrejurări sociale nefaste. „Lumea începe și sfîrșește în mine” — mărturisește, într-o Schiță pentru un autopoet, poetul, dezvăluind o semeție de Prometeu capiv, înfrînt în lupta cu destinul din afară dar rămas să lupte cu cel dinăuntru.

Eugen SIMION

VERSURI DE DEMOSTENE BOTEZ

Desen de RADU GEORGESCU

oameni!

Am nevoie de dragostea voastră
Ca mușcata, de soare, în fereastră.
Cu inima smulsă din piept
La poartă v-aștept...
De-atitea milenii v-aștept!

Sufletul încă nu vi-i deschis
De cât ați ucis?
Cugetul încă nu vi-i spălat
De-atita singe vărsat?

Am nevoie de dragostea voastră;
Vă caut, vă strig.
Rid mutre hidoase-n fereastră;
Mi-e frig!

Ne hăituite veacuri de ură,
Ne-așijă hapsini de boieri;
Las jos vechea armură,
Să intru pur în primăveri.

Astăzi când bolta albastră
Cu visuri, planete și stele
Pot fi ale tuturor, și-ale mele,
Am nevoie de dragostea voastră.

Oameni, săltați în lumină,
Fruntea curmată de căști
Și scoateți o față senină
Din rituri de măști.

Ca mine, vă cheamă mulțime,
V-așteaptă în poartă
Cum vă aștept,
Și iartă străvechile, crudele, crime

Veniți, spălați de șuvoaie
Și renăscuți și puri,
De milu-atitor uri
Și sînge de războaie.

pentru ce?

Pe fereastra unei case
Cu perdele
Grele
Trase
Și cu ochiuri zăbrelite,
Pe fereastra unei case părăsite,
Note vin
De clavecin
Cu motiv de menuet.

Pentru ce ai mai deschis
Secret,
Ca pe-un scrin,
Casa mea albă, de vis,
Și cu mîna la frumoasă,
Într-o casă
Părăsită și uitată

Din care eu am fugit,
Ai venit
Să mai cinși încă odată
Note rari de clavecin
Cu motiv de menuet?...

vis

Era-ntr-un port în care-am fost odată
Sau poate-un port ce nu e nicăieri,
Cu rada lui de soare inundată
Și cheiul plin de mulți corăbieri

Mi se părea un port aerian
Cu litoralul șters și diafan,
Cu mări albastre și cu cer la fel.
Poate era St. Rafael
Sau poate Cannes.

Știu doar că o lumină mare
Cădea bogată dintr-un cer senin
Și portul era plin
De soare.

Știu că era cald ca-n luna mai,
Că mă uitam la tine cum erai
Alături de mine
În rochia ta albă cu buline
Ce flutura de briză ca un zbor
De fină pasere de ecuator.

Vaporul vinăt tremura ușor,
Cu pinza pe coverță, umflată ca un nor
Și silueta-i dreaptă, masivă și înaltă
Trecea pe lumea ceialaltă,
Cu oameni ce se agitau, pigmei,
Pe dalele pătrate de pe chei.

Din larg, ca din adinci năvoade ude
Venea o boare
Cu gust de alge și de sare
Și miros de molusce crude.

De sus, din margine de punte,
Ca de pe stîncă unui munte
Abrupt
Priveam mulțime dedesupt
Febrilă, ca pe un peron
Cu adieri de pește și gudron.

Subt palma mea simțeam cum vibrează
De nostalgiile depărtării,
Trupul tău sensibil ca o rază
Tremurată pe apele mării.
Călătoria care sta-naintea noastră,
„Fata Morgana”
Juca pe zarea dens albastră
Vagi viziuni de fericire vană,
Imagini nevăzute încă
De dincolo de marea cea adîncă:
Țări calde cu reminiscenți de paradis,
Priveliști de poveste și de vis,
Grădini de portocali și de lămți,
Alei cu pletele căzînd, de palmieri,
Decor al dragostei dintii
Ce n-o fi poate nicăieri;
O plajă însoțită la Florida,
Pămîntul roșu cum e cărămida

Din jurul golfului Corint;
Amurg albastru pe Parnas
Și răsăritul pe Olimp
Parfum de roze și iacint
De pe colinele din Grass;
Aureole de comemorare
De zei
Și semizee
Care-au umblat ca noi prin soare
Și au murit de-atita timp.

Vaporul s-a desprins de chei
Plutind ușor spre altă lume
Prin cele două benzi de spume
Și, de subt ochii mei
Pămîntul ca o insulă de-acum pustie
Tot dispărea-ntr-o ceață aurie,
Cu oamenii pe care eu mă tem
Că niciodată n-o să-i mai vedem.

În fața noastră orizontu-i larg...
Virfu-ascuțit de la catarg,
Tremurat de fiecare val
Sgîrie tot cerul de cristal.

Ne simțim mai singuri dintr-odată
Și fiecare gînd ni-i tot mai vag.
În care-ndepărtat arhipelag
O să ne fie nava ancorată?

Și parcă-am rătăci-n necunoscut,
Ca-n niște existențe neprecise,
Rupți de noi înșine și de trecut
Și metamorfozați în vise.

Pînă departe-n jur și-n fața noastră
Cît vezi cu ochii, marea e albastră
Și e albastru cerul, atmosfera...
E mai frumos decît Mediterana.
Uite-nainte: Fata Morgana,
Fata Morgana...
Urcă plopi lungi pe insula Cytera.

trenul

Septembrie — 41

Căsuțele din satul meu natal,
Leșite toate din grădini la drum,
Se-nșiră ca mărgelele pe deal.

Era într-o toamnă. Funigei de fum
În seara ce-aprîndea albastre stele,
Ca niște voaluri străvezii și fine
Se încurcau prin garduri de nuiele
Și mărăcine...

În casele acele mici și goale
Trăia o lume
Fără nume,
Pierdută printre vite și ocoale.

Și lumea cea, singură cu ea,
Ca pe o insulă săracă,
Nimica de la nimeni nu vroia, —
Știînd de mult să rabde și să tacă.

Umbla desculț prin miriști și noroi,
Visînd în preajma iernii un suman...

Dar goarnele sunară a război.
În care veac? În care an?

Și-n două zile satul meu natal
Golit a fost de oameni și flăcăi
Plecați pe jos de-acolo, de pe deal
Spre gările cu trenuri lungi din văi

Unde-așteptau vagoane de animale
Ce înghițeau ca un mormînt comun,
Carnea de tun,
Pecetluită cu dangale.

Și au pornit. Și astăzi parcă sună
Acele trenuri cu fantome vii,
Pe liniile lucii, argintii,
Ce străluceau în nopțile cu lună.

Surd gîfiau locomotive grele,
Ducîndu-i morții, tinăra ofrandă,
Zvirlînd în cer puzderie de stele
Prin fumul suspendat ca o ghirlandă.

Treceau prin noapte, parcă subterane,
Spre un gigant altar de sacrificii,
Tîrînd ca o eșarfă pe vagoane,
Un joc scînteietor de artificii.

Iar înăuntru, fiecare
Își gîndea singur moartea lui ciudată,
Uitat acolo în picioare
Ca un nevinovat la judecată.

Sculpta în negru bezna, fețe triste
Ca într-un nou panopticum dantesc,
Încet se deprindeau să nu existe.
Să nu-și dea seama singuri că trăiesc.

Deocamdată moartea e tăcere
Și gîndurile parcă nici nu-i dor.
Și nici nu știu că asta nu-i ușor
Fără dezgust și fără de durere.

E lungă noaptea! Trec pe lingă sate
Dar nu le văd și nimenea nu știe.
Tot cîmpu-i negru, nu-i nici o făclie;
Sînt toate casele înluncate.

Alteargă orb în noapte ca nebun
Un tren nălucă
Cu solzi de vechi ihtiozaur, —
Trenul lung grăbit să ducă,
Jerfă zeului de aur,
Carnea lui de tun.

toamna

Cerul trimite răvașe pămîntului
Cu hulubii nevăzuți ai vîntului;
Le primește grădina ca o doamnă
Și în ele-i scris altîi; e toamnă.

Florile-s înspăimîntate-afară;
Au citit în palma frunzelor că or să moară.

ION BĂNUȚĂ

Flori de rouă

Finul fu răzbit în vară de o coasă milenară. Mai rămase-un fir, sau două...

Dăruindu-le cu rouă noaptea se pierdu, în zori, răsădind în urmă flori.

Pădurea

Pădurea, n' fiecare vară, mi-ascunde dragu între brazi, și când dă soarele-n amiază își scoate păsările-afară umplind de cîripit rotirea.

Cînd slava cerului coboară, Pădurea, n' mantie ușoară - închide, n' taine-adînci, iubirea.

Mai cîntă...

Din alb și verde, - sfînd sub cer sîngheri - mestecenii-au umplut de vrăji văzduhul...

Miracol! Toamna, bînd din frunze duhul, descîntă legănări de aur și tăceri.

Sfioasele pădurii

O! Lăcrămioarele-s sfioase furînd din cer argintul lumii. Și soarele, călînd poiene, - sfîrîndu-și acele minunii -

cu vorbe albe și viclene pădurea verde o descoase: - „De ce-ți sînt fetele sfioase?”

Pădurea tace, le ascunde, și astrul nici nu știe unde.

O fată în Bărăgan

Pe Bărăgan zac urmele de zahăr put. Sînt liniștile zărilor de stuf și crivățul se prăvăli în zori cînd timpul se prăvesti viori.

O fată a ieșit în cîmp după flutur și cînt și-nire prașilă și cer a uitat zăpezi și ger.

Pe sub margine de sară a intrat o fată-n vară. Griul nalt și ea înaltă Gîndu-i un noșit pe baltă - caută sub vînt răcoare lîngă-o umbră călătoare.

Cu o vorbă de-o-mpresor fugă ca un căprioar.

Pină-n primăvară...

S-a rînit scorușul, - soarele-i fu spadă - și pe roșii fructe cade lîn zăpadă.

Păsările iernii sorb sub cer de gheață rînilor-mlînirii, elixir de viață.

Desen de MIHU VULCANESCU

AL. IVAN GHILIA

Sărutul de dimineată

Noua povestire scrisă pentru film de Al. Ivan Ghilia, al cărui final îl publicăm mai jos, realizată a întințurii din război satulul contemporan. Colectivista Saveta dău o existență frîmțită, alături de soacra ei Soafă ei, Gheorghie, nu s-a mai întors din război și cele două femei continuă, după al-

Plecă! Să nu te mai văd! Nerușinatule! strigă ea invergnată.

- Ești nebună! - îi strigă Petre. Cui spui tu asta? Mie? Mie care te iubesc de dinainte de război și de cînd m-am întors de pe front și care puteam să pun mina pe tine cu forța, da? Te-am lăsat în pace să-ți aștepți bărbatul? și-acum îl asumi nerușinare la tine? Ești nebună! Te-a-nebunit soacra-ta cu așteptarea asta și dacă ai să sari așa mareu și n-ai să mă lași să mă ating de tine, ai să-nnebunești de-a binelea!

Dar înainte de toate era ei înnebunit. Se ridică furios și-ncepu să se plimbe prin cameră cu pași mari, grei, călcînd parca peste ea și ei i se făcu frică să nu ploce.

- Taci! îi șopti, deși el nu mai spunea nimic, își strîngea fălcile și se plimba furios. Tu nu știi, tu nu-înțelegi nimic.

- Ce să-înțeleg? Ar trebui să te lau la palme. Să-ți arăt eu! Să-ți arăt prosulele din cap, sau nici eă nu-mi bat capul cu tine și să mă duc în piața domnului!

- Nu - strigă atunci ea. Nu te duce! - De ce să nu mă duc? Ce să fac? Nu vezi că nu se poate face nimic cu tine? - Ia-mă înec. O să uit - îi rugă.

- Bine - se-nvoi el. O să-nec! Acum culcă-te. Eu o să ies afară să fumez.

- Nu te duce afară.

- Bine. O să fumez ac.

Se culcă liniștită și adormi, nu-și dădu seama cit, apoi se trezi buimăcit. Se uită și nu-l mai văzu în cameră. Se scutură repede, aruncă scurta de dinne pe ea și își așază. Era lăudă, numai ca zina, zăpezile erau albe și cu umbra mari lîngă gerdan și ea se zăvăli de frică, se strînsi în haină și privi repede în jur.

O lumină frivă pîoia de cîntec ori pe prispă. În cornul casei, spre drum și ea se furișă înec pină acolo și rămase în poză, așteptînd. Sta nemșcată cu minile lîngă de săduri, cu ațit țepăni, ușor împins înainte și pîoia lung căzîndu-i peste față și Petre fuma aproape, lîngă ea, pe prispă, la pictoarele ei. Sîmbă așa mult, amîndoi, fără să scoată o vorbă, apoi ea pipăi ușor prispă cu talpa bocancului, se lăsa în jos rezemată cu spatele de perete. Își înălță genunchii cu minile și-și sprîmîi bătăia de genunchi.

Lîngă ea țigara ardea în tăcere lumînînd cînd și cînd buzele luate, și monturile cîntăroase ale obrăurilor lui Petre. Cînd sîrși de fum, el în-țoarse față, o privi, aruncă muci în zăpadă și-și aprinse altă țigară. Erau aproape, poate mai aproape ca orînd, numai umbra lui îi despărțea și tăcerea lor tulburătoare și profundă. Dacă ar fi vrut el... sau dacă ea ar fi putut, dacă așa ceva ar fi fost cu putînă, ar fi întins minile unul spre altul și depărțările dintre ei s-ar fi topit pentru totdeauna. Dar ei fuma în tăcere, îngîndurat, și ea-și strîngea tot mai tare genunchii cu minile, înodîndu-și degetele unele în altele și simîndu-și pină în palma bătăile repezi ale inimii.

- Tu, Savetă - îi auzi deodată șoptînd și tresări înfiorată ca de-o presimțire.

- Taci, Petre. Îi rugă, dar voia să vorbească, voia să-i spună ce aștepta ea de-asta vreme și credea că n-o să-i mai spună nimeni, nicodată.

- Ce-i cu tine? Cine te-o speriat așa? Cine-o băgat atîta spaimă în tine?

Ea răsufli greu, cu nările tremurînde, ochii aprinși și fața i se urîi de încordare.

- Nu știi... războiul - șopti stins, cu buzele

palide, tremurînd de aurescitare și încercă să se stăpînească.

- La dracu! izbucni el și-și desfăcu brațul. Am trăit și eu războiul. Și nu ca tine, acasă! Am dormit între mlaștină, noaptea, printre cadavre și hoituri de cai. Căi au moartea cea mai urîtă cînd mor înecați. Se umflă. Mă tiram așăgîndu-mă de coama și de greabănușul calilor, așut de mlaștină, cu arma în spate, țîrlit prin noroi și uile c-am scăpat! Omu-i prea staturat și are prea puțin parte de ferdire și de frumusețe pe lumea asta ca să se mai tîrască prin mlaștină și să facă război.

Tăcu și ea îl privi minile cu țigara aprinsă, îl privi întreg, îndelung, ca pe-un alt om, cum l-ar fi privit poate de Gheorghie dacă s-ar fi întors și rămase tăcută, cu trupul împletit în nemșcare, dorînd ca el să continue.

Si el continuă într-adevăr.

Lîngă Budapesta am căzut prizonier la nemți. O-nțreagă porcărie. M-au conțunțonat la un conțtraț... Tu nu știi ce-i aia, să vină bomba, s-o auzi șuierînd prin aer și pe urmă să simți că nu mai simți nimic, doar te-neci, pîmîntul te apasă și dai din miini să leși deasupra și cînd leși parcă ai avea o căldare goală în cap și nu-ți mai rămîne altceva decît să privești lumea prin căldarea asta. Vezi niște oameni că aleargă cu armele întinse și se strîng în jurul tău și te-ame-nință cu armele lor dar nu ți-i frică, numai că ritice minile în sus și urechile îți bubuie... Vrei mereu să te scuturi, parcă ai avea țîrlînă în urechi și capul ți-i ca o căldare goală.

Se opri din nou, aplecat cu coatele pe genunchi, cu fălcile strînse, cu ochii înșchiși îndreptați înainte, parca acolo în întuneric ar fi citit toate astea și ea se lipi de el, îi atînae umărul cu fața și rămase așa, așteptînd.

- M-am trezit cu căldarea asta într-o pivniță întunecată, cu alți oameni împrejur, pe care n-ai înțelegem ce vorbeau pentru că nu înțelegem nimic... Apoi au venit nemții cu-o lanternă și te-au pus să-ngerunchem cu fața la zid. Am îngenușchiat primul în colț, lîngă perete, lipit cu umărul și ținplă de-un perete, cu fruntea de celălalt, apăsîndu-mă cu fruntea-n perete parcă să-l sparg și prin întuneric din au tras, nu m-au lovit pe mine, au început din dreapta mea. Spărgeam cu fruntea peretele și așteptam, mereu să tragă, să-mi scoată căldarea aceea din cap și cînd mi-am dat seama că s-au dus, că-i liniște și toți ceilalți morți lîngă mine, am sărit din perete și-am început să alerg țîrlîndu-mă de-a buglea, în patru labe, dar nu mîneram usa, zăgreplănam de pereți și pe urmă m-am trezit lungit pe burtă, sub morți, între genunchii morților și perete.

- Taci! șopti ea. Incețază!

Si se desprînse, se îndepărță de el, acoperîndu-și ținplele cu minile.

- Pîngi? Ești o proastă - o muștră el. Tu m-ai pus.

- Nu mai pot.

- Păi de ce? Să te saturei.

- M-am săturat.

- Atunci să-ți scoți boala asta din cap. Asta-i o boală. Să ți-o scoți, cum mi-am scoas-o și eu, înțelegi? Altfel nu se poate trăi.

- Da - spuse ea și dădu din cap. Se apropie și se lipi temătoare și recunoscătoare de el. Povestește mai departe.

- Nu mai am ce povesti - spuse el. Omul trece prin toate. Orici te-ai duce la fund și crezi că ai ajunge la capătul rezistenței, că ești pierdut, distrus, te agăți totdeauna de un gînd, de-o-nădejde, de-un fir de păr și te salți deasupra. Mi-a venit în minte că mi-am lăsat arma undeva și că trebuie să merg după armă. Nu m-am gîndit nici să mă salvez, nici să scap de nemți și să ajung la ai noștri... Îmi legiseră din cap și unii și alții.

Ți-am spus că purtam o căldare goală în cap și hăt, țîrlu, la spital, mi-au scos căldarea aia dogită și m-am împertit. Atunci alt țîrlam, că mi-am lăsat arma într-un loc și că trebuie s-o caut dar nu știam locul ăla. Am ieșit din beci și-am luat-o înainte. M-am trezit pe-un drum, o șoseaua pietrută și se făcea ziuă. Mijeau zorile și eu mergeam, parca speriat că mă prinde zina pe șoseaua aia. Dar nu știam asta atunci, m-am gîndit mai țîrlu că așa trebuia să fi fost și cum mergeam am auzit în urma mea un călăreț.

Mi-a venit să întorc capul, dar nu l-am întors. M-am dus înainte cu bocîntul calului după mine. Mergeam pe marginea șoselei și auzeam bocîntul calului pe aceeași margine a șoselei în urma mea și cînd lăuceam pașii bocîntului se auzea mai tare; cînd încetineam, calul se oprea și fi simțeam răsufierea în ceafă și la un moment dat n-am mai putut. Am aplecat capul și m-am uitat îndărăt. Puteam pune mina pe botul calului atît era de aproape. L-am văzut cum merge în urma mea și-n acări țigetele unui neamț. „O să mă-mpușc!” mi-a trecut prin cap. Dar de ce nu mă-mpușcă mai repede? Și pentru că trebuia să termin odată cu groza aceea care mă urmărea, m-am oprit în dreptul primei porți pe care-am văzut-o înaintea ochilor. Am intrat înăuntru. Calul s-a oprit. Am ridicat fața și-am văzut un neamț înșepenit în șea, culcat pe coama calului. Era mort, înțelegi! El, țîr-ar să fie! Înjură el scurțîndu-se cu-o strîmbătură dureroasă îeșind din amîntiri.

- Mi-l frică - scînci ea.

- Si ce mă-mportă pe mine? Crezi că eu ia făcut numai să te apăr de frică?

- N-am crezut că ești atît de bun.

- Nici nu sînt. Cine ți-a băgat în cap asta? Sînt alții mai buni.

- Da! nu-s eu.

- Nu. Sigur că nu, pentru că n-au trecut prin ce-am trecut eu... Și tocmai de-aceia...

- Taci, Petre!

- Ba nu, de ce?

- Și cu-o voce schimbată:

- Tu ții minte, Savetă, cum te jucam la horă?

- Nu. Nu țin minte - se feri ea, surpată din nou, instrînată; și nici nu trebuie. Asta a fost de mult. Asta a trecut.

- Și ce dacă a trecut? Nimic nu-i prea țîrlu!

- Mă tem că da, Petre.

- Vorbești prostie - o dojenă el. L-ai așteptat destul. E-o nebunie. De unde mai vrei să se întoarcă?

- Nici nu vreau - șopti ea transfigurată și se-ngrozii singură de ce o putuse spune.

Petre se-ntoarse atunci, aruncă țigara și ea se trezi luată pe sus; minile lui vinșoase începîndu-l trupul, fața lui lacomă, preocupată și gravă aplecată peste fața ei în lumina rece a lunii. Se lăsa purtată în brațe, legănată și ameliată de legănarea aceea, apoi împingîndu-l ușor, se desprînse și luncă jos:

- Sînt prea grea - spuse. E prea devreme. Și mi-l rușine.

- De ce? se miră el și-o mîngîie pe păr.

O trase spre el, o strînse și-l îngropă fața la pieptul lui.

- Mi-l rușine și teamă - scînci ea cu fața îngropată la pieptul lui, cu minile frînte. Dacă-ți spun...

- Ce să-mi spui?

- Eu am vrut să mor.

- De ce? o întrebă el înghetat și-o îndepărță să-i vadă fața.

- Mi-au făcut ceva - șopti ea repede cu ochii

Desen de NICĂ PETRE

după

În spatele casei era o ripă care astupa jumătate din cer. Pe Radu ripa îl înșpăimînta și el o ura. Îl înșpăimînta pentru că se spunea - o ziceau cei bătrîni - aici fusese în timpuri îndepărtate o mare și ripa fusese malul ei. O ura deoarece era mereu rece și umedă ca pielea de salamandră și îl chinuia întotdeauna în somn. O visa cum se desprînse din înșepenirea ei și se apropie de el mare, albă și rece. Venea, și cînd era aproape de tot, începea să se aplece asupra lui, să-l înăbușe. Și ceea ce-l chinuia mai mult era că se apropia și se povîrneea asupra lui înec, parcă i-ar fi dat răgaz să fugă și să scape. Dar oricînd s-ar fi căzînt să fugă, nu putea, și o vedea cum se lasă încet-încet asupra lui, mare și neînduplecată, atît de neînduplecată și de grea, încît simțea că nimeni, nimeni, nici chiar părinții care puteau orice, nu-l puteau scăpa. Și cînd ripa începea să-l înăbușe, Radu țipa și se trezea lac de nădușeală.

Toate porneau de acolo că ripa ascundea soarele înăpoia ei, de cum acesta trecea de amiază, și mai avea un drum bun de făcut pe cer. Și copilul vedea, cum în curtea lor, umbra serii se cobora înainte de vreme și se așeza apăsătoare peste toate.

În dimineața aceea, era o dimineață frumoasă de toamnă. Radu se trezi cu o neliniște bucurăoasă în suflet. Se trezise brusc, fără să mai simtă ca altă dată, nevoia să mai doarmă. Avea presimțirea a ceva neobișnuit de îmbucurător, care o să i se întimplă. Ușa odăii era deschisă și soarele își năpustise înăuntru lumina și căldura.

Radu crezu la început că neliniștea bucurăoasă pe care o simțise, se datora luminii curate și neobișnuit de puternice cu care soarele mîngîia toate lucrurile. Pe urmă văzu pe un deal din apropiere, cîteva vite, pascînd. Se miră cînd se gîndi că pe el pină acum nu-l sculaseră ca să plece cu vitele. Își aduse deodată aminte că talcă-său îi spusese de ieri că azi o să se ducă la școală.

Se dădu jos din pat și începu să se îmbrace. Găsi pe un scaun pantalonii, o

carnet

teatral cinematografic

CARLO GOLDONI „RĂZBOIUL”

În moștenirea dramatică goldoniana, impresionantă îndeosebi sub raport cantitativ, „Războiul” nu ocupă un loc printre cele din urmă. E drept că, așa cum a procedat în majoritatea cazurilor, Goldoni a elaborat și această piesă, rapid: două săptămâni pentru trei acte nu l-au putut da răgaz să aprofundeze caracterile și conflictul, să vegheze îndeaproape la structura personajelor sale. În iureșul carnavalului venetian (unde, în 1780, piesa a fost reprezentată pentru prima dată, impropriu fiind trecut neobservat, improvizarea își adădea locul și tonul ușor, grăbit și sumar, al comediei aproape că se impunea. Aceste scaderi în construcție pălesc în bună măsură în fața strălucitoarelor calități ale lui Goldoni.

Sătră la adresa războiului — prin intenție, nu într-un totuș prin realizarea artistică — se situează pe primul plan. Ca punct de plecare documentar, Goldoni folosește în „Războiul” o experiență personală din tinerețe, când a participat, de calitate de „spion onorific” (cu alte cuvinte ca observator diplomatic), la asediul fortăreței Pizzighetone, în timpul războiului pe care Don Carlos l-a purtat cu Austria. Faptul ca atare păstrează, azi, interes pur anecdotic. Această experiență „războinică” l-a ajutat, probabil, în scrierea comediei sale, dar mobilul determinant al scrierii a fost de ordin mai general. Aducând războiul pe scenă și caricaturându-l, Goldoni își manifesta atitudinea față de un subiect la ordinea zilei, dînd răspuns unor întrebări unanime ale vremii sale: „Lumea e plină de zăngănitul armelor. În familii, în piețe, în conversații, în cafenele, n-azi vorbindu-se decît de război” — mărturisea el. Prin „Războiul”, Goldoni făcea să răzbată de la înălțimea scenei idealul de pace al omenirii, nu numai prin rezolvarea pașnică a conflictului armat pe care l-a imaginat în piesă, ci și prin modalitatea însăși de prezentare a ciocnirilor militare.

„La guerra” a fost, de la început, pentru spectatori o prilej de reflecție despre binefacerile păcii. Ceea ce autorul a reușit să redea cu claritate este înjuzetea războiului înclinat. Taberele beligerante sînt purtate în lupă de considerente pur personale, disputa dintre „atacanți” și „asediați” urmează simuțuș caricaturală a intereselor meșchine manifestate de cele două tabere belicoase. Acțiunea piesei n-o putem înțelege nici în spațiu, nici chiar în timp. În mod deliberat, dramatograful a omis să dea detalii. Poate, dintr-o măsură de necesitate față de ingerențele oficialității, sau poate pentru că n-o vrut să aducă pe scenă un război asumat, ci a înțeles că de o valoare simbolică, generalizatoare, faptelor enunțate.

Gloria despartă a ofițierilor de carieră a mercenarilor și a limbogălților de pe urma războiului — iată una din tîniele lui Goldoni. Tipic pentru această tagmă, intenționale Polidoro își susține crezul cu insolență: „Se plîng de război cînd ești soldat și chiar ofițier dîndu-ți cu lipsiți și nevoiași, dar nu se plîng un intențent ca mine, care înoată în belșug, care profită din vinzări și provizii și care, măcinînd la moara creierului său, face să-și curgă în buzunare aurul și argintul unei armate întregi!”

Întriga narivă, bazată pe conflictul dintre datorie și sentiment dă, cu exactitate, măsura piesei. Stegarul Don Faustino, aflat între scutul lui Marte și săgeata lui Cupidon, o adoră pe Dona Florida, fiica lui Don Egidio, comandantul fortăreței asediate. Acest cupluc este folosit de Goldoni într-un context satiric obligîndu-ne să percepem, la rîndul nostru, „drama” înțelegerii amoroze ca parodie. Întreaga piesă se consună rapid, fără exces de argumentație artistică, și chiar cu o argumentație deficiente. Cum spunem de la început, în iureșul carnavalului venetian impropriu fiind trecut neobservat, improvizarea își adădea locul și tonul ușor, grăbit și sumar, al comediei aproape că se impunea. „Războiul”, fără să fie, repetăm, printre cele din urmă

piese goldoniene, ne are demnitatele actuale ale capodoperele dramaturgului venetian. Reprezentarea piesei, astăzi, presupune, deci, unele riscuri.

Un colectiv talentat a înfățișat, la Teatrul Regional București, majoritatea acestor riscuri, dînd viață — pe cit se putea — unui spectacol antrenant, dinamic realizînd o comedie, în adesea, sens și cuantitate. În sexual goldoniana elementele de comedie sînt mai mult propuse, umorul este relativ. În spectacolul regizat de Horea Popescu, comedia — cu implicații satirice — devine o dominantă, este potențată spre obținerea unui umor de calitate. Realizatorii (printre care pictorul scenograf Camillo Casanovic și impune din nou verva satirică proprie) au folosit varietate procedee artistice menite să dea relief vor textului. „Cavalerii” războiului goldonian sînt caracterizați cu mijloace subtile și diverse. Subliniind aberația lupșă, dintre cele două tabere, realizatorii au transformat pe cei doi comandanți în paiale, caricatură atîngînd aici limitele grotescului. La alți „viteji”, bravada inutilă este hiperbolizată altfel: grandilovent în atitudine și limbaj a lui Don Faustino vine să sublinieze, abii, absența elementelor raționale în comportarea sa. Intenționale Polidoro devorează nesățios o găină și un purcel (din material plastic), în timp ce burta i se umflă ca un balon; sătră folosește, aici, elemente de comedie mecanică, mijloacele bufice care, în ambianța montării, își găsesc și ele, întemeiat, rostul. Făuritorii acestui război — cu mîngă de gîmă în loc de ghetele, și asediul de cetăți asemănătoare cu niște exerciții ritmice de gimnastică executate simultan de asediați ca și de asediați — sînt puși, de realizatorii spectacolului, într-o lumină foarte proasă pentru relevarea esenței lor social-morale. Pînă și costumele combatanților, bine gîndite, au vădit intenții satirice: sergentul „periuță” are pe creștet un coif ce poate fi ușor folosit drept perie de praf; corozorul imens îi acoperă vederea lui Don Sigismondo; pe capul altor ostași sînt așezate căști-cilivii, căști infrunzite și înflorite, căști... coloniale (!).

Actricele, spectacolul se bucură, de asemenea, de o contribuție substanțială, edificatoare. În caruselul războiului ridicat, personajele se definesc în ciuda deficiențelor de concepție cu umor, într-o manieră foarte relevantă. Tînărul Jorj Voicu E. conferă lui Don Faustino, cu multă subtilitate, aurorea unui „miles gloriosus”, investindu-l cu haz și privindu-l cu ironie, scoțîndu-l în relief cu o lăpă fină absurditate gesturilor pline de bravadă. Bun comedienți, Dominic Stanca (Don Egidio), Dumitru Dunca (Sigismondo), Mihai Pălădescu (Don Cirilio) creează, cu mijloace groțesce, personaje hilare, care, în confruntările lor (printr-o judecată îndrumare regională), dau naștere unor momente remarcabile de comedie. În distribuția — aproape în întregime — tînără, Andreea Năstăsescu (Dona Florida) și Dorina Lăzar (Dona Assonia) imprimă o multă prospețime eroanelor, de asemenea Constantin Florescu își încercă farțele într-o izbucnită compoziție de vîrstă (Contele Claudio). În timp ce Marius Marinescu îl investeste — destul de bine — pe Polidoro cu atribuțiile unui bulpav. O apariție sumară, dar bine creionată: Anda Caropol în rolul Lisettei, o fărîncuță plină de nerv și haz, răsădită pe cîmpul de bătăie.

Ceea ce definește spectacolul lui Horea Popescu, și determină modalitățile artistice alese, este vizitinea contemporană, optica modernă în valorificarea acestui text clasic. Astfel privit și interpretat, textul lui Goldoni a oferit resurse suficiente realizatorilor pentru obținerea unei satire spumoase. Nu s-au putut suplini, într-utotul, carențele de substanță ale textului, cu toate eforturile — fără orice discuție, remarcabile — ale realizatorilor.

Călin CALIMAN

TREI FILME PE ECRAN

Tăbăcării

O excelentă idee cinematografică! Exploatînd pînă la maximum resursele contrapunctului dintre imagine și text, documentarul lui Mirel Ilieșu cumulează — de-a lungul celor 10 minute de proiecție — nota de inedit și senzațional pe care am dorit-o cit mai des prezentînd în obiectivul documentaristilor noștri.

Constructiv, „Tăbăcării” mizează pe virtuțile imaginii „sufe”. Pe o peliculă care reproduce geometria luminoasă a tăbăcărilor de azi, Ilieșu a sincronizat texte din celebrul reportaj de Geo Bogza publicat în urmă cu 30 de ani în „Cuvîntul liber” și citeva ilustrații de Perahim.

Cadrele se succed firesc, după un anumit ritm interior, urmîndu-se îndeaproape noua vizită pe care Geo Bogza a făcut-o muncitorilor tăbăcari în luna februarie. „Gazeta literară” a publicat un amplu reportaj realizat cu acest prilej și citeva din cele mai semnificative momente ale procesului de producție. Fotografia poate părea, la început, oarecum „idilică”. Silueta halelor... intrarea în fabrică... stratul de flori care te înțîmpină... Și, deodată, peste tot se pare echilibrul și euforie se resopă fluzul amintirilor dureroase.

„În speță s-a înțeles comentariul lui Bogza...”
Se realizează o impresionantă confruntare. Abi, fără nici o înfîlțire, crainicul narază. Treacut și reconstituit din citate: „Împreună cu pictorul Perahim am făcut o călătorie memorabilă și dureroasă, în cursul căreia de atîtea ori ne-am venit în minte: «Lăsați orice speranță!»...”

Simultan, în fața privirii glisează desenele realizate de Perahim...
Citate din vechiul reportaj al lui Bogza, un desen, iar ca fundal secvențele dedicate tăbăcărilor care au fost construite în anii prului populare.

Efectul este într-adevăr neobișnuit. Solicitat de cele trei imagini suprapuse interesul spectatorului crește. Ceea ce la început părea doar amalgam, haotic și hibrid reprezintă de fapt fuziunea unor idei precise. Stridențele sînt judicioș folosite. Fiecare își găsește justificarea pe plan istoric și social. Fiecare depune o mărturie de neîngăduit.

Conceptul cu inteligență și spirit polemic, tripticul documentar „Tăbăcării” cucerește prin eficacitatea sa ideologică și artistică. Amendamentele critice, pe care le impune însăși valoarea ideii lui Mirel Ilieșu, se referă în primul rînd la culoarea folosită (prea adesea gamele cromatice amintesc de un anumit gen de cărți postale) și la faptul că nu întotdeauna decupajul regional a suprapus cu aceeași ingenozitate imaginile artistice pe care le minuia (din acest punct de vedere, cel mai reușit mi se pare momentul în care crainicul citește fragmente din reportajul „Înmormîntare cu drapel”).

O călătorie spre centrul pămîntului

„O călătorie spre centrul pămîntului” durează trei ore și e, în general, edificatoare pentru posibilitățile tehnico-organizatorice și artistice ale studiorilor „20-th Century”.

Prezența la startul producției, arhitecții au construit o serie de interioare (de preferință grote) înzestrate cu tot confortul pe care-l solicită desfășurarea unor acțiuni spectaculoase, maiștrii butaforiști s-au grăbit să le tapeteze cu cele mai autorizate „reproduceri” ale unor straturi geologice

necunoscute încă, iar minutorii brontozaurilor de pișă și cauciuc l-au completat (și corectat) pe Jules Verne acolo unde marelui scriitor nu izbutea să satisfacă cerințele producției holycwoodiene.

De altfel, în materia de completări, îndeajuns de mult s-a exercitat și autorul scenariului. Au apărut două personaje noi: o văduvă grațioasă (în fața căreia vor capota succesiv insensibilitatea și burlăcia profesorului Lindenbrook) și un urmaș satanic al marelui învățat, Arne Saknusemm. De aici, noi complicații și un văduș spor de efecte senzaționale-sentimentale.

Lăsînd de o parte stridența și naturalismul cadrului plastic, eliminînd intervențiile apocripice ale scenariistului (nu în sine condamnabile, ci pentru direcțiile în care s-au exercitat) filmul se urmărește cu interes, pentru că Henry Levin e un rețipor care-și cunoaște bine meseria, știe să gudeze cu eficiență dramatismul narativului și, ceea ce ni se pare mai important, știe să lucreze cu actorii și Calitatea interpretării (James Masson, Arlene Dahl, Pot Boone) e evidentă și atenuază intruzivitatea convențională întregului film (în ciușea de sus un cadru din film).

Așa se fac cancelarii

Secvențe din peliculele filmate de operatorul personal al lui Hitler, documente din arhivele secrete, scene de la procesul din Nürnberg, precum și imagini din viața politică de azi a Germaniei Occidentale, sînt elementele pe baza cărora realizatorii filmului, Joachim Hellwig și Wolfgang Weiss au reușit să închege un documentar cinematografic de o mare forță demascatoare.

Pe scenă pesteculează comulșii; agitat de o energie subumană un exemplar cu fizionomie vulgără, respingătoare, E Adolf Hitler. Numele acestui cabotin periculos începe să fie din ce în ce mai des pronunțat în cercurile politice ale Germaniei de după primul război mondial. Forțele democratice ale țării în frunte cu comunistii, cu Clara Zetkin, Karl Liebknecht denunță caracterul odios al fascismului aflat la începuturile sale. Forțele reacționare manifestă însă din ce în ce mai mult interes față de individul cu părul peste ochi și mustăcioară chagrinată. Industriașii germani și finanțierii în sacuri Hindenburg îi oferă postul de cancelar. Hitler își refuză înțînd spre întreaga putere pe care în cele din urmă o cucerește.

Realizatorii filmului denunță vehement interesele de clasă ale marilor monopoluri germane care au făcut posibilă apariția fascismului. Schacht, Flick, Pfordingen aceștia sînt cei care l-au adus la putere pe Hitler, aceștia sînt autorii camuflajii la crimele. Ei sînt „fabricanții” cancelarilor revanșari, și fîhlerilor, al marionetelor militariste. Nu întîmplător — demostrează filmul — și actualul cancelar al Germaniei Occidentale are legături dintre cele mai strîns cu aceleși cercuri industriale și financiare care l-au ajutat pe Hitler să ajungă la putere. Există aici o simetrie — și filmul insistă în mod deosebit asupra ei — cancelarii se fac într-un anume fel și de anumite cercuri. Dar istoria a schimbat dozele problemei: de partea forțelor care se opun politicii revanșarde se află astăzi tînărul și puternicul stat german al muncitorilor și țărănilor, Germania păcii și socialismului, aceasta este adevărata Germanie.

C. B.

En crîmpel din buchetul artelor plastice îi constituie, ca gen și linie de specialitate, alcătuirea în detaliu și culoare a copertiilor de cărți.

După operațiunile citate, cărțile și reprezentarea ei într-o imagine de sinteză cere pe tînăr talent și pricepere, un stil și o interpretare cu tot deosebită din partea artistului care în cazul de față se cheamă grafician.

A gînd în culoare și a înfășa gîndul în citeva linii după o prealabilă și atentă lectură, solicită un repetat examen de exigențe profesionale și de o vîldiță personalitate artistică. Ilustrația de copertă este egală în valoare cu epigrama din literatură: amîndună cer înțelegere, perspicacitate, miez și esență.

În librărie cititorul caută cartea mai nău cu ochii, dădău nu o cere preciz după titlu sau autorul preferat. E luată în mîini cartea ale cărei copertă fiind cele mai sugestive sînt și cele mai atrăgătoare, punîndu-și pe cititor în contact direct și intim cam cu ceea ce ascunde volumul și paginile tipărite. Copertă frumoasă face apel la gustul privitorului deschis și deosebit și gustul pentru citit.

Edițiile au înțeles de mult nevoia ca un text și un autor să fie prezentați nu numai în cerneală tipografică, ci și în culorile plastice. Sîntîndu-și anuș 1962 și începutul acestuia în care ne bucurăm să facem frumoasele cărți de față, au adus în rafturi unele cărți de o deosebită valoare artistică în prezentarea lor grafică.

În Editura „Meridiane”, bine cunoscută pentru grija acordată expresiei artistice a cărții, se dă și o mare atenție semnificației textului ilustrat,

găbenului cu alb și ceruleum în pată de culoare îmbrăcat pe linii desenate, este o vizușoasă expresie de artă.

Sinteză în trei culori pe fond alb a lui Vlad Crîșu: soarele un disc mare roșu, cele trei brațe verzi ale unui trunchi de cactus uriaș, o femeie îndurerată stînd aplecată pe un trup căzut — o deosebită putere evocatoare și zguduătoare a cărții Generalului soare de Jacques Stephen Alexis.

Răsfolind întotdeauna primele pagini ale cărților, descoperim notat cu modestie, numele artiștilor graficieni de la care pornește spre cititorul primului lor a textului cuprins sub copertile ilustrate. De la copertă simplă și pe un singur ton cold, rece sau neutru, în desen, purtînd și adesea pictură, pînă la impoantele interpretări grafice, editurile au oferit artiștilor cele mai largi posibilități de exprimare. Cartea lui Cezar Petrescu Apostol este de pildă puternic fixată în ochi prin sugestivul desen al copertii realizate de D. Clonca. Artiști de mare expresie ca Mihai Vulcanescu, Barbu Teodorescu ori Nicolae Hiliuși sau Traian Brădescu, cu și mulți alți colegi au oferit deosebită putere de expresie și deosebită putere de expresie grafică de bună calitate.

Librăria nu mai e azi un simplu depozit comercial de cărți. Legată de spiritul de răspundere în educarea devenit a oamenilor, librăria a devenit o complexă și continuă expoziție plastică unde autorii de frumuseți, de la pictorii la tipografi, înțîmpînd marelui public vizitator cu tot ce este mai delicat: cartea, gîndul și culoarea.

Barbu T. ARGHEZI

Un gînd pentru AL. KIRIȚESCU

Astăzi ar fi împlinit 75 de ani! Cu doi ani în urmă însă, într-o zi de la mijlocul lui april, l-am conștat pe altimul său drum. Ne-a îndurat adînc despărțirea de omul inteligent și spiritual, a cărui vervă nu o întunecase nici bătrînețea ce-i subrezea trupul. L-am privit cu stringere de inimă în ultimele luni, cînd știam că boala care-l chinuia — însă fără să-l demobilizeze, fără să-l întunece gîndurile — era una din acele grabite și necruțătoare. Știu și el acest crud adevăr dar nu vroia să-l creadă. Tinea neșus de mult la viață, își fîruiea nemurătoare planuri și, mai ales, gîndea că mai are încă multe de spus. De aceea, cînd la patul suferinței, îi vorbeai despre teatru, îi aduceai ecouri din lumea scenei, făta lui răvășită de boală se însuflețea deodată. Și nu era o părere i lubise cu prea mare intensitate teatrul ca să nu-l închine pînă și ultimele gînduri.

A scris mult, e drept. S-a cheltuit și s-a risipit cu o dărnice pe care

n-ar trebui să i-o terlăm. A dat și lucruri de moment, spumoase, spirituale, dar din păcate trecătoare. Avea rămas scrisului. De pe urma lui au rămas prin ziare și reviste mii de pagini de articole, cronici, pamflete, note. Cele mai bune, cele în care spiritul său caustic s-a concentrat cu maximum de eficacitate, vor trebui odată aduse la lumină. Rectîndu-le, vezi că măcar un mînușchi dintre ele nu merită să rămîna pe tîrîm uitării. Avea vîna de pamfletar adevărat, doși uneori l-a dăunat, poate, prea repede alungare a conștientului. Dar după Argezi și Cocea, după Camil Petrescu, numele său nu-și află un loc prea îndepărtat în familia scriitorilor bălăoși.

Alexandru Kiriteșcu rămîne însă în literatura noastră, mai întii de toate, un dramaturg de frunte. Aici trebuie căutată contribuția lui esențială. Aici a izbutit el să concretizeze toate dăruirile sale de observator, de om de teatru în adevăratul sens al cuvîntului lui, „Gaițele” sale fac procesul unei

originală operă de artă care, alături de „Danton” al lui Camil Petrescu, așează temelia teatrului istoric modern la noi.

Ar mai fi putut încă multe de spus. Despre omul cărăuie anii noștri i-au dat a doua tîncire, concretizată în numeroase piese, dramatizări, traduceri, articole de ziare. Despre omul acesta care s-a simțit în amurgul vitejii din toată inima alături de cei tineri, și care, atîta vreme cît sănătatea i-a îngăduit a fost un entuziast slujitor al teatrului nou.

De aceea și noi, cu toate că ne despartea aproape o jumătate de veac, l-am socotit un prieten mai mare și-i păstăm amintirea pe care omul și scriitorul o merită.

Valeriu RİPEANU

